زنجیرەی بیروباوەڕی ئیسلامی (٢)

زانینی پێویستە حەتمی یەکان لەسەر هەموو موسڵمانان

وەرگێڕانی
ئــــارام

چاپی یەکەم

مكتبة
أهل السنة والجماعة

١٩٩٧ز ١٤١٨هـ

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿قُل ياأيُها الكافِرُون ✿ لا أعْبُد ماتَعبُدون ✿ ولا أنتُم عابِدونَ ماأعبُد ✿ ولا أنا عابِدٌ ماعَبَدتمُ ✿ ولا أنتُم عابِدونَ ما أعبُد ✿ لَكُم دينكُم وليَ دين ✿﴾

سێ بنچینەی گرنگ

سێ بنچینە هەن لەسەر هەر موسڵمانێک پێویستە بیانزانێ کە ئەمانەن :

١ - ناسینی خودا   ٢ - ناسینی ئایین

٣ - ناسینی پێغەمبەر ﷺ .

١ - ناسینی خودا :

خودا پەروەردگاری من و هەموو جیهانیانە بە بەخشش و نیعمەتەکانی خۆی ، تەنها ئەویش پەرستراوی منە و ، جگە لەو هیچ پەرستراوی دیکەم نی یە .

٢ - ناسینی ئایین :

ئایینی من ، ئایینی پیرۆزی ئیسلامە ، کە بریتی یە لە خۆدانە دەست خودا بە یەکتا پەرستی ، و گوێڕایەڵ بوون بۆی بەو پەری مل کەچی و بەڕائەت دەربڕین لە شیرک و ئەهلی شیرک .

٣ - ناسینی پێغەمبەر ﷺ :

پێغەمبەری من ﷺ ناوی تەواوی (محمد) ی کوڕی

(عبدالله)ی کوڕی (عبدالمطلب)ی کوڕی (هاشم)ی کوڕی (قوصی)یە ، قوصی لە هۆزی قوڕەیشە . قوڕەیشیش لەنەتەوەی عەرەبە ، عەرەبیش لەنەوەی (اسماعیل)ی کوڕی (ابراهیم)ە سەلات و سەلامی خودا لەسەروان و لەسەر پێغەمبەرمان بێت .

بنچینەو بنەڕەتی ئایین

ئایینی ئیسلام لەسەر دووشتان دامەزراوە کە بریتین لە:

یەکەم : فەرماندان بە پەرستنی خودا بە تەنیاو هاندانی خەڵکی لەسەری و دۆستایەتی کردن تیایدا ، و بەکافر زانینی ئەوانەی بەم شێوەیە خودا پەرستی ناکەن .

دووەم : ترساندن و ئاگادارکردنەوە لە بڕیاردانی شیرک لە پەرستنی خودا و توندو تیژی نواندن لە ئاست ئەم مەسەلەیە و دژایەتی کردن لەسەری و بەکافر زانینی هەرکەسێک کە ئەنجامی بدات .

مەرجەکانی (لا إله إلا الله) ، لەگەڵ بەڵگەکانی لە قورئان و سوننەتدا

یەکەم (العلم) زانینی ماناکەی بەلادان (نفی) و جێگیر کردن (اثبات) خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **فاعلم أنه لا إله إلا الله** ﴾ محمد (١٩) .

واتە : بزانە کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق نی یە تەنها (الله) نەبێ . وە دەفەرموێ ﴿ .... **إلا من شهد بالحق وهم يعلمون** ﴾ الزخرف (٨٦) .

واتە : تەنها ئەو کەسانە شەفاعەتیان بۆ دەکرێ و سوودی لێ دەبینن کە شایەتی یان داوە لەسەر هەق واتە (لا إله إلا الله) بەجۆرێک کە ماناکەیان زانیبێ و لایان روون بێ ..

هەروەها پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێ : « من مات وهو يعلم انه لا إله إلا الله دخل الجنة » رواه مسلم عن عثمان رضي الله عنه .

واته : هەرکەسێ لەسەر ئەوە بمرێ کە بزانێ هیچ پەرستراوێکی بەڕەوا (حەق) نی یە جگە لە (الله) ، ئەوا دەچێت بۆ بەهەشت .

دووەم : (اليقين) : دڵنیا بوون . کە بریتی یە لە بوونی زانیاری یەکی تەواو دەربارەی (لا إله إلا الله) و دوور بێ لە دوو دڵی و شک و گومان . خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **إنما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا وجاهدوا بأموالهم وأنفسهم في سبيل الله أولئك هم الصادقون** ﴾ حجرات (١٥) .

واتە بڕواداران ئەوانەن کە بڕوایان هێناوە بە خودا و پێغەمبەرەکەی ، پاشان هیچ شک و گومانێکیان لەدڵدا درووست نەبووە ، و جیهادیان کردووە لە ڕێگای خودا بەماڵ و گیانیان . ئا ئەوانە بڕواداری ڕاستگۆن .

[لەم ئایەتە پیرۆزەدا نەبوونی شک و گومان بەمەرج دانراوە بۆ ڕاستگۆیی بڕوا هێنان بە خودا و پێغەمبەرەکەی ﷺ ، چونکە ئەو کەسەی شک و گومانی لەدڵدا هەبێ

ئەوا لەدەغەڵ و دوو رووانە] پێغەمبەری خواش ﷺ دەفەرموێ « أشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله لا يلقى الله بهما عبد غير شاك فيهما إلا دخل الجنة » رواه مسلم .

واتە شایەتی ئەدەم هیچ پەرستراوی بەهەق نی یە جگە لە (اللّه) ، و منیش رەوانەکراوی خودام . هەربەندەیەک لە رۆژی دوایی بەم دوو وشەیە بەخودا بگاتەوە بەمەرجێک لەم بارەوە شک و گومانی لەدڵ دا نەبووبێ ، ئەوا دەچێتە بەهەشت .

لە گێڕانەوەیەکی تردا هاتووە « ... لا يلقى بهما عبدا غير شاك فيهما فيحجب عن الجنة » رواه البخاري .

واتە لەرۆژی دوایی خودا بەهەربەندەیەکی بگاتەوە و ئەو بەندەیە هیچ شک و گومانی لەم دوو ووشەیە نەبێ ئەوا بەهەشتی لێ قەدەغە ناکرێت .

هەروەها لە فەرموودەیەکی تردا پێغەمبەری خوا ﷺ بە (ابوهريرة) دەفەرموێ « من لقيت من وراء هذا الحائط

يشهد أن لا إله إلا الله مستيقنا بها قلبه فبشره بالجنة».

واته : ئەوەی پێ ی گەیشتیت لە پشت ئەم دیوارە لەناخی دڵیەوە شایەتی دەدا بە (لا إله إلا الله) ئەوا مژدەی بەهەشتی پێ بدە .

سێ یەم : (الإخلاص) ، دڵسۆزی و خۆ یەکلاکردنەوە بۆ خودا و دوورکەوتنەوە لە شیرک بڕیاردان .

خودای بەرزو مەزن دەفەرموێ ﴿ الا لله الدين الخالص ... ﴾ الزمر (٣) .

واتە : لەسەر خەڵکی پێویستە بەدڵسۆزی بچنە ناو ئاینەوەو بەتەنها خودا بپەرستن . هەروەها دەفەرموێ ﴿ وما أمروا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين .... ﴾ البينة (٥) .

واتە : تەنها فەرمانیان بەوە پێ درا بوو کە خودا بپەرستن و بەدڵسۆزی بچنە نێو ئاینەکەی و دوور بکەونەوە لە هەموو جۆرێک لە جۆرەکانی شیرک بڕیار دان.

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ : « أسعد الناس

بشفاعتي من قال لا إله إلا الله خالصا من قلبه أو نفسه » .

واته بەختەوەرترین کەس لە رۆژی دوای بەتکاکردنی من کەسێکە کە بەدڵسۆزی لە ناخی دڵیەوە ووتبێتی لا إله إلا الله .

هەروەها دەفەرموێ « ان الله حرم على النار من قال لا إله إلا الله يبتغي بذلك وجه الله عز وجل » .

واتە : خودا ئەو کەسەی لە چوونە ناو دۆزەخ قەدەغە کردووە کە ووتویەتی لا إله إلا الله ، مەبەستیشی تەنها رەزامەندی خودای گەورە بێ .

هەروەها دەفەرموێ « من قال لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير مخلصا بها قلبه يصدق بها لسانه الا فتق الله لها السماء فتقا حتى ينظر الى قائلها من أهل الأرض . وحق لعبد نظر الله إليه أن يعطيه سؤاله » رواه النسائي

في اليوم والليله . واته : ئەوەی بڵێ لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير[1] بەدڵسۆزی و لەناخی دڵیەوە بێ بە زوبانیش دەرکی پێ بکات بەڕاستی بخاتەوە . ئەوا خودابۆ ئەم وتەیە ئاسمان لەت دەکات . بۆ ئەوەی سەیری ئەو کەسە بکات کە وتوویەتی . هەر بەندەیەکیش خودا سەیری بکات ئەوا هەقی خۆیەتی ئەوەی داوا بکات پێ ی ببەخشرێ .

چوارەم : (الصدق) راستگۆیی . کە دووربێ لە درۆ و دوو ڕوویی .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ الم . أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا ءامنا وهم لا يفتنون . ولقد فتنا الذين من

---

(١) واتە هیچ پەرستراوێکی بەهەق و بەڕەوا بینراو نی یە جگە لە (الله) ، تەنیایە و هیچ هاوبەشی نی یە ، مولک و سامان هەمووی هی ئەوە و سوپاس و ستایش هەر بۆ ئەوە و ، بەسەر هەموو شتێکدا زاڵ و تواناداره .

بشفاعتي من قال لا إله إلا الله خالصا من قلبه أو نفسه » .

واته بەختەوەرترین کەس لە رۆژی دوای بەتکاکردنی من کەسێکە کە بەدڵسۆزی لە ناخی دڵیەوە ووتبێتی لا إله إلا الله .

هەروەها دەفەرموێ « ان الله حرم على النار من قال لا إله إلا الله يبتغي بذلك وجه الله عز وجل » .

واته : خودا ئەو کەسەی لە چوونە ناو دۆزەخ قەدەغە کردووە کە ووتویەتی لا إله إلا الله ، مەبەستیشی تەنها ڕەزامەندی خودای گەورە بێ .

هەروەها دەفەرموێ « من قال لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير مخلصا بها قلبه يصدق بها لسانه الا فتق الله لها السماء فتقا حتى ينظر الى قائلها من أهل الأرض . وحق لعبد نظر الله إليه أن يعطيه سؤاله » رواه النسائي .

فی الیوم واللیله . واته : ئەوەی بڵێ لا إله إلا الله وحده لا شریك له له الملك وله الحمد وهو علی كل شئ قدیر[1] بەدڵسۆزی و لەناخی دڵیەوە بێ بە زوبانیش دەركی پێ بكات بەڕاستی بخاتەوە . ئەوا خودابۆ ئەم وتەیە ئاسمان لەت دەكات . بۆ ئەوەی سەیری ئەو كەسە بكات كە وتوویەتی . هەر بەندەیەكیش خودا سەیری بكات ئەوا هەقی خۆیەتی ئەوەی داوا بكات پێ ی ببەخشرێ .

چوارەم : (الصدق) ڕاستگۆیی . كە دووربێ لە درۆ و دوو ڕوویی .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ الم . أحسب الناس أن یتركوا أن یقولوا ءامنا وهم لا یفتنون . ولقد فتنا الذین من

---

(١) واتە هیچ پەرستراوێكی بەهەق و بەڕەوا بینراو نی یە جگە لە (الله) ، تەنیایە و هیچ هاوبەشی نی یە ، مولك و سامان هەمووی هی ئەوە و سوپاس و ستایش هەر بۆ ئەوەدو ، بەسەر هەموو شتێكدا زاڵ و تواناداره .

قــبلهم فلـيعـلمن الله الذيـن صـدقـوا وليـعلمن الـكاذبين ﴾ العنكبوت (١،٢،٣)

واتـه : ئايا خــەڵكی وا لێـک دەدەنەوە کــە وازيان لێ بهێنرێت تەنها بەوەی بڵێن بڕوامان هێناو تاقی نەکرێنەوە ؟ بەراستی ئەوانی پێش ئەوا نيشمان تاقی کردەوە تا بۆ خودا روون بی . کێن ئەوانەی راســـتگۆن و ئەوانەش کــێن کــە درۆدەکەن .

هەروەها دەفـەرمـوێ ﴿ ومن النـاس من يقــول آمنا بالـله وباليوم الآخـر وما هم بمؤمنين يخادعـون الله والذين آمنوا وما يخدعـون إلا أنفسـهم وما يشـعرون في قلوبهم مـرض فزادهم الله مـــرضـــاً ولهـم عـــذاب أليم بمـا يكـذبون ﴾ البقرة (٨،٩،١٠)

واتـه : کـەسـانێـک هەن دەڵێن بڕوامـان هێناوە بە خـوداو بەرۆژی دوایی کەچی ئەوانە بڕوادار نين . بەم ووتەيان فـێڵ لەخـودا و لە بڕواداران دەکـەن . لەراسـتـی دا ئەوانە فـێڵ لە خۆيان دەکەن بەڵام هەستی پێ ناکەن .

ئەوانە نەخۆشی یان لە دڵ دا هەیە و خودای گەورەش ئەم نەخۆشی یەی بۆ زیاد کردوون و لە رۆژی دوایشدا سزایەکی بە ئێشیان بۆ هەیە بەهۆی ئەوەی بڕوایان نەهێناوە و درۆیان کردووە .

پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێ : « ما من أحد يشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا عبده ورسوله صدقا من قلبه الا حرمه الله على النار » متفق عليه .

واتە : هەرکەسێ شایەتی بدات بە لا إله إلا الله محمد رسول الله بەراستی لە ناخی دڵیەوە .. ئەوا خودای گەورە نایخاتە ناو ئاگر و لێ ی قەدەغە دەکات .

پێنجەم : (المحبة) خۆشویستن . بوونی خۆشەویستی بۆ ئەم ووشەیە و ئەو شتانەی دەلالەت لە سەریەوە دەکات ، دڵخۆش بوون پێ یەوە .

خوای گەورە دەفەرموێ ﴿ ومن الناس من يتخذ من دون الله أندادا يحبونهم كحب الله والذين ءامنوا أشد حبا لله .... ﴾ البقرة (١٦٥) .

واته : خـــەڵكانێك هەن هەندێ شت هەڵدەبژێرن و خۆشیان دەوێن بەرادەی خۆشویستنی خودا ، بەڵام بڕواداران زۆربەتوندی و لە هەموو شتێ زیاتر خودایان خۆش دەوێت .

هەروەها دەفەرموێ ﴿ يا أيها الذين ءامنوا من يرتد منكم عن دينه فسوف يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه أذلةٍ على المؤمنين أعزةٍ على الكافرين يجاهدون في سبيل الله ولا يخافون لومة لائم ... ﴾ المائدة (٥٤) .

واته : ئەی گـروّی بڕواداران هەركـەسێ لە ئێـوە لە ئایینەكەی خۆی هەڵگەڕێتەوە ، ئەوا خودا نەتەوەیەكی تر دێنێ كە خۆشی دەوێت و خۆشیان دەوێت . بەرامبەر بە موسڵمان نەرم و بەبەزەیین ، بەرامبەر بەبێ باوەڕان توندو تیژ و سەربەرزن و تێدەكۆشن لە ڕێگای خودا و لە لۆمەی لۆمەكاران ناترسن .

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ « ثلاث من كن فيه وجد حلاوة الإيمان أن يكون الله ورسوله أحب اليه مما سواهما وأن يحب المرء لايحبه إلا لله وأن يكره أن يعود

في الكفر بعد إذ انقذه الله منه كما يكره أن يقذف في النار » متفق عليه . واته : هەرکەسێ ئەم سێ خەسڵەتەی تێدا هەبێ ، شیرینی ئیمانی چەشتوە ، خودا و پێغەمبەرەکەی لە هەموو شتێ لا خۆشەویست تر بێ . هەر مرۆڤێکی خۆشویست تەنها بۆ خودا خۆشی بوێ . وەهەڵگەڕانەوەی لە ئیسلامەوە بۆ کوفر هەندە لا ناخۆش بێ کە چۆن لای ناخۆشە بیهاوێتە ناو ئاگر .

شەشەم : (الانقیاد) مل کەچ بوون بۆ فەرمانەکانی خودا وە خودانە دەستی کە بریتی یە لە ئەنجامدانی ئەرکەکان بە دڵسۆزی بۆ خودا و بە بەمەبەستی رازی کردنی.

خودای گەورە دەفەرموێ : ﴿ و أنيبوا الى ربكم واسلموا له ﴾ الزمر (٥٤) .

واتە : بگەڕێنەوە بۆ لای پەروەردگارتان و خۆتانی بەدەستەوە بدەن . وە دەفەرموێ ﴿ ومن أحسن دينا ممن أسلم وجهه لله وهو محسن ﴾ النساء (١٢٥) .

واته : ئەو کەسە باشترین ئایینی هەیە کە بە دڵسۆزی مل کەچی خودا بێ،و کردەوەی چاکیش ئەنجام بدات . وە دەفەرموێ ﴿ ومن یسلم وجهه لله وهو محسن فقد استمسك بالعروة الوثقى ﴾ لقمان (٢٢) . واتە : ئەو کەسەی بەدڵسۆزی مل کەچ بێ بۆ خودا و چاکە بکات ئەوا دەستی گرتووە بە دەستە بەندێکی تووند (واتە : لا إله إلا الله) .

وە دەفەرموێ ﴿ فلا وربك لا یؤمنون حتى یحکموك فیما شجر بینهم ثم لا یجدوا في أنفسهم حرجا مما قضیت ویسلموا تسلیما ﴾ النساء (٦٥) واتە : سوێند بە پەروەردگارت ! ئەوانە ئیمانیان نی یە تا بۆ حوکم کردن نەیەنە لای تۆ . لەسەر ئەو کێشە و ناکۆکیانەی لە نێوانیاندا روو دەدات . پاشان نابێ هیچ گرێ و گۆلێکیان لە دڵدا بمێنێت لەدوای ئەوەی کە حوکمەکەت بۆ دان ، وەدەبێت بەتەواوی مل کەچ بن .

پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێ : « لا یؤمن احدکم حتى

يكون هواه تبعا لما جئت به » [1] .

واته : هيچ كەسێک لە ئێوە ئیمانی نی یە تا نەفس و ئارەزووی شوێن کەوتووی ئەوە نەبێ کە من پێ ی هاتووم .

ئەمە بریتی یە لە مل کەچ بوونی تەواو و بەتەواوی خۆدانە دەست !

حەوتەم : (القبول) وەرگرتنی لا إله إلا الله ، و دوور بێ لە رەت کردنەوە ، خوای گەورە دەفەرموێ ﴿ وكذلك ماأرسلنا من قبلك في قرية من نذير إلا قال مترفوها إنا وجدنا ءاباءنا على أمة وإنا على ءاثارهم مقتدون ۞ قل أولو جئتكم بأهدى مما وجدتم عليه ءاباءكم قالوا إنا بما أرسلتم به كافرون ۞ فانتقمنا منهم فانظر كيف كان عاقبة المكذبين ﴾ الزخرف (٢٥،٢٤،٢٣)

واته : ئێمە لە هەر ئاوەدانی یەک پێغەمبەرێکمان رەوانە کردبێ ئەوا هەمیشە (پیاو ماقوڵ) ! و کار

---

(١) حديث ضعيف ، فيه نعيم بن حماد . وهو ضعيف وقال الحافظ في « التقريب » وهو صدوق يخطئ كثيرا . ولكن معناه صحيح .

بەدەستەکان ووتویانە : باب و باپیرانمان لەسەر ڕێگایەک بوون ، ئێمەش شوێن پێ ی ئەوان هەڵئەگرین ئینجا پێغەمبەرەکە ووتی : دەی ئەگەر من ئایینێکی باشترم بۆ ئێوە هێنا بێ لەوەی کە لە باب و باپیرانان بۆ جێ ماوە .

– ووتیان : ئەوەی ئێوە پێ ی هاتوون ئێمە بڕوامان پێ ی نیە . (ئینجا تۆڵەمان لێ سەندن ، جا بڕوانە چارە نووسی ئەوانە چۆنە کە باوەڕیان بە ئایەتەکانی خودا نە هێناو بە درۆیان خستەوە .وەدەفەرموێ ﴿ انهم كانوا إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون * ويقولون أئنا لتاركوا ءالهتنا لشاعر مجنون ﴾ صافات (٣٥،٣٦) .

واتە : ئەوانە ئەگەر پێ یان بوترێ لا إله إلا الله ، [هیچ پەرستراوێکی بە هەق نی یە جگە لە (الله)] ئەوا لووت بەرزی دەنوێنن دەڵێن ، ئایا ئێمە واز بهێنین لە پەرستراوی خۆمان بۆ شاعیرێکی شێت .

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ : « مثل ما بعثني الله به من الهدى والعلم كمثل الغيث الكثير أصاب أرضا

فكان منها نقية قبلت الماء فأنبتت الكلأ والعشب الكثير ، وكانت منها أجادب أمسكت الماء فنفع الله بها الناس فشربوا وسقوا وزرعوا وأصاب منها طائفة أخرى إنما هي قيعات لا تمسك ماء ولا تنبت كلأ ، فذلك مثل من فقه في دين الله ونفعه ما بعثني الله به فَعَلِمَ وعَلَّمَ ومثل من لم يرفع بذلك رأسا ولم يقبل هدى الله الذي أرسلت به » رواه البخاري عن أبي موسى رضي الله عنه .

واته : نموونەی ئەو هیدایەت و عیلمەی کە خودا منی پێ ڕەوانە کردووە بە خەڵکی ڕابگەیەنم .. وەکو بارانێکی زۆر و چڕ وایە دەبارێتە سەر زەوی یەک .. جا هەندێ لەو زەوی یەپاک و بە پیتە ئاوی بارانە کە هەڵئەمژێ و لەوەڕ و گیای زۆر دەروێنێ .. هەندێکی تری زەوی بێ پیتە .. بەڵام ئاوەکە دەگرێتە خۆ تیایدا دەوەستێ ، بەمەش خودا کەلک بەخەڵکی دەگەیەنێ ، و لێ ی دەخۆنەوە و ئاژەڵەکانیان پێ ئاودەدەن و کشتوکاڵی پێ

دەکەن . بەشێکی تر لە زەوی یەکە نە ئاو دەگرێتە خۆی و نەگیا دەڕوێنێ .. جا ئەو سێ جۆرە زەوی یە وەکو ئەو خەڵکانەن کە ئایینیان بۆهاتووە . هەندێ لە ئایینی خودا حاڵی دەبن و کەڵک وەردەگرن لەو هیدایەتەی هێناومەو خەڵکیش فێر دەکەن .. وەهەندێکیشیان سەریانی پێ بەرز ناکەنەوە [سوودی لێ وەرناگرن ، بەڵکو تەنها وەری دەگرن و بۆ کەسانی تر نەقڵی دەکەن] .. وە هەندێکیان هەر لە بنەڕەتەوە ئەو هیدایەتەی خودا وەرناگرن و باوەڕناهێنن بە ئایینی خودا .

هەڵوەشێنەرەوەکانی ئیسلام

(نواقض الاسلام)

* هەڵوەشێنەرەوەکانی ئیسلام (١٠) دەن .

یەکەم : شیرک بڕیاردان لە پەرستنی خوادا ، هەروەکو دەفەرموێ ﴿ إن الله لا يغفر أن يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء ... ﴾ النساء (٤٨) .

واتە : خودا هەرگیز لەوە خۆش نابێ کە هاوبەشی بۆ

بڕیار بدرێ ، ئەگینا لە هەموو تاوانێکی تر خۆش دەبێ بۆ هەر کەسێ کە خۆی ویستی لەسەر بێ . وە دەفەرموێ ﴿ .....انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة و مأواه النار وما للظالمين من أنصار ﴾ المائدة (٧٢) .

واتە : لەراستیدا ئەوەی هاوبەشی بۆ خودا بڕیار بدات . ئەوا خودا بەهەشتی لێ قەدەغە دەکات و جێگاکەی دۆزەخ دەبێ . وئەوانەی ستەمکارو زۆردارن کەسێک نی یە پاڵپشتیان بێ و سەریان بخات .

دووەم : هەرکەسێ واسطە دابنێ لە نێوان خۆی و خوادا ، و لێیان بپارێتەوە و داوای شەفاعەتیان لێ بکات و پشتیان پێ ببەستێ ، ئەوا بەکۆڕای زانایان بەکوفر دادەنرێت .

سێ یەم : هەرکەسێ موشریکەکان بەکافر دانەنێ ، یان گومانی هەبێ لە کوفردکەیان و ڕێباز و مەزهەبەکانیان بەراست بزانێ ئەوا ئەو کەسە کافر دەبێت .

چوارەم : هەرکەسێ بڕوای وابێ کە ڕێبازی یەکێکی

تر لە ڕێبازی پێغەمبەر ﷺ تەواو ترە ، یا حوکمی یەکێکی تر لەحوکمی ئەو بەباشتر بزانێ ، وەکو کەسانێک حوکمی طاغوتەکان بەچاکتر دەزانن لە حوکمی پێغەمبەر ﷺ ئەوەش وەکو ئەوانی تر بە کوفر دادەنرێت .

پێنجەم : هەرکەسێ شتێکی پێ ناخۆش بێ لەوەی پێغەمبەر ﷺ پێ ی هاتووە ئەگەر چی کاریشی پێ بکات ئەوا کافر بووە .

شەشەم : هەرکەسێ گاڵتە بە شتێک لە ئایینی پێغەمبەر ﷺ و یا بە پاداشت و سزاکانی خودا بکات ئەوا کافر بووە . خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ... قل اباللہ و ءایاتە ورسولە کنتم تستهزءون * لا تعتذروا قد کفرتم بعد إیمانکم ... ﴾ التوبة (٦٥،٦٦) .

واتە : ئایا گاڵتە بە خودا و ئایەتەکانی و بە پێغەمبەرەکەی دەکەن ؟ !

پاساو مەهێنەوە ، ئێوە کافر بوون لە دوای ئەوەی کە بڕواتان هێنا بوو .

حەوتەم : (السـحـر) [١] : (جـادووگـەری) ، وە (صـرف)[٢] و (عـطـف)[٣] یش بەشـێکن لە سـیحـر ، هەرکەسێ جۆرێک لەم جۆرانەی سیحربازی ئەنجام بدات ، یانی پێ ی رازی بێت ئەوا کافر دەبێت .

خودای گەورە دەفەرموێ : ﴿ **وما يعلمان من أحد حتى يقولا إنما نحن فتنة فلا تكفر** ﴾ البقرە (١٠٢).

واتە : ئەو دوو فـریشـتـەی کـە خـودای گـەورە بۆ تاقی کردنەوە هێنابوونی یە سـەرزەوی ، هـیچ کـەسێکیـان فـێری سـیحـر نەدەکـرد تا پێیـان نەوتبـایە ئێمـە لەلایەن خوداوە نێردراوین بۆ تاقی کردنەوەی ئێوە جا خۆتان کافر مەکەن .

---

(١) سیحر : بریتی یە لە شتێک کە هۆیەکەی شاراوە بێ ، وە سیحرکردنەکە لە سەرجەستە بە ئیزنی خودا ، بەڵام خودای گەورە بە ئەنجامدانی رازی نی یە و رێ ی پێ نەداوە ئەوەش بە هۆی شەیتانەوە بۆ دوور خستنەوە یان نزیک کردنەوەی دوو کەس ئەنجام دەدرێت.

(٢) صرف : بریتی یە لە دوورخستنەوەو تێک کردنی دڵی دوو کەس .

(٣) عطف : بریتی یە لە نزیک کردنەوەی دڵی دوو کەس و دروست کردنی خۆشەویستی لە نێوانیاندا

هەشتەم : پشتیوانی کردن و یارمەتی دانی موشریکان لە دژی موسڵمانان . خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ومن يتوله منكم فإنه منهم إن الله لا يهدي قوم الظالمين﴾ المائدة (٥١) .

واتە : هەرکەسێ پشتیوانی کافرەکان بکات ئەوا لەگەڵ ئەوان حیسابی بۆ دەکرێ ، و خودا ڕێنموویی گەلی ستەمکاران نادات .

نۆیەم : هەرکەسێک بڕوای وابێ کەوا کەسانێک هەن مەودایان هەیە و ڕێیان پێ دراوە لەشەریعەتی پێغەمبەری خودا ﷺ دەربچن هەروەکو چۆن بەندەی خودا (خضر) ڕێ ی پێدرابوو لە شەریعەتی (موسى) عليه السلام دەربچێ . . ئەم جۆرە بۆ چوون و لێکدانەوەیە ، مرۆڤ کافر دەکات .

دەیەم : ڕوو وەرگێڕان لە ئایینی خودا بەجۆرێک نەفێری ببێ و نەکاری پێ بکات . . خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ومن أظلم ممن ذكر بآيات ربه ثم أعرض عنها إنا من

المجرمين منتقمون ﴾ السجدة (٢٢) .

واته : کێ هەیە لەو کەسە ستەمکار بێ کە ئایەتەکانی خودای (وەبیر بهێنرێتەوە و نیشانی بدرێ و بۆی روون بکرێتەوە) ئنجا دوای ئەوە نکوڵی لێ بکات و رووی لێ وەربگێرێت و لەبیر خۆی بباتەوە بەجۆرێکی وا کە لەمەو پێش هەر نەیزانیبێ ئەوەی بەم شێوەیە بێ ئەوا خودا تۆڵە لە تاوانباران دەسێنێتەوە !

* ئەم خاڵانەی باس کران لە (هەڵوەشێنەرەوەکان) هیچ جیاوازی یەک نی یە لە نێوان یەکێک بەگاڵتە بیکا یا بەراستی یا لەترسان بێ تەنها ئەو کەسە نەبێ کە زۆری لێ دەکرێ .

ئەم دەخاڵەی باس کران زۆر ترسناکن و زۆریش روو دەدەن جا پێویستە موسڵمان خۆی لێیان بپارێزێ . ترسی لەوە هەبێ نەبادا تێ ی بکەوێت .

[خۆمان بە خودا دە پارێزین لەوەی کە دەبێتە مایەی تووڕەی و سزای بەئێشی] .

یەکخواناسی سێ جۆرە

یەکەم : یەکخواناسی لەپەروەردگاریتی دا :

ئەم جۆرەیان بێ بڕواکان دانیان پێ داهێناوە لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ بەلآم ئەم دان پێهێنانە نەیهێنانە ناو ئیسلام . بەلکو پێغەمبەری خودا ﷺ کوشتاری لەگەڵ کردن و خوێن و مالیانی حەلال کرد .

ئەم جۆرەیان بریتی یە لە بە تەنها زانینی خودا لە کردەوەکانی دا ، خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ قل من يرزقكم من السماء والأرض أمّن يملك السمع والابصار ومن يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي ومن يدبر الأمر فسيقولون الله فقل أفلا تتقون ﴾ يونس (٣١) .

واتە : بلێ کێ رۆزیتان دەدا لە ئاسمان و زەوی ؟ یا کێ گوێچکە و چاوەکانی ئێوەی بەدەستەوە دروستی کردوون ؟ کێ زیندوو لەمردوو دەردێنێ و مردوو لە زیندوو دەردێنێ ، و کێ کاروباری بوونەوەر دەبا بەڕێوە و هەلیدەسوڕێنێ ؟ ! دەلێن (خودا) ئەم هەموو کارانە دەکات ! دەجا پێیان بلێ

ئایا لەگەڵ ئەوەدا کە ئێوە دان بەوە دا دەنێن ئەی بۆ لێ ی ناترسن و ناپەرستن ؟ !

دووەم : یەکخواناسی لە پەرستراوێتی دا :

ئەم جۆرەیان کێشەو ململانێ ی لەسەر بووە ، لەسەردەمی کۆن و نوێ دا ، کە بریتی یە لە بەتاکزانینی خودا بەکردەوەی بەندەکان (واتە : کردەوەی بەندەکان هەمووی تەنها بۆ خودا بێ) وەکو پاڕانەوە و لەخۆگرتن و قوربانی دان و تکاکردن و ترس و پشت بەستن و گەڕانەوەو هەرجۆرێکی تر لەجۆرەکانی تری پەرستن کەلە قورئانی پیرۆز و فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ بەڵگەی لەسەر هەبێ.

سێ یەم : یەکخواناسی لە زات و ناو سیفەتەکانی :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **قل هو الله أحد * الله الصمد * لم يلد ولم يولد * ولم يكن له كفوا أحد** ﴾ سورە الاخلاص . واتە : بڵێ ئەوە خودای تاک و تەنیایە ، ئەو خودایەی کە جێ ی نیازو ئومێدە ، کەسی لێ نەبووە و

لەکەس نەبووە ، وەکەس هاوتاو وێنەی وی نی یە ..

وەدەفەرموێ ﴿ ولله الأسماء الحسنى فادعوه بها وذروا الذين يلحدون في أسمائه سيجزون ما كانوا يعملون ﴾ الاعراف (١٨٠).

واتە : بۆ خودایە ناوە جوانەکانی ، جا بە هۆیانەوە لە خودا بپارێنەوە و واز بێنن لە وانەی بڕوا بەناوەکانی نایەنن و شیرکی بۆ بڕیار دەدەن ، ئەوانە پاداشتی کاردکانی خۆیان وەردەگرنەوە .

وەدەفەرموێ ﴿ ... ليس كمثله شئ وهو السميع البصير ﴾ شورى (١١) .

واتە : هیچ شتێک وەکو خودا نی یە ، وەخودا بیسەرو بینایە .

شیرک بڕیاردان دژی یەکخواناسی یە

شیرک بڕیار دان سێ جۆری هەن :

یەکەم : شیرکی گەورە . دووەم : شیرکی بچووک . سێ یەم : شیرکی شاراوە .

یەکەم : شیرکی گەورە : خودای گەورە لەم جۆرەیان خۆش نابێت و هیچ کردەوەیەکی باشی لەگەڵدا وەرناگرێت . هەروەکو دەفەرموێ ﴿ إن الله لا يغفر أن يشرك به و يغفر ما دون ذلك لمن يشاء ومن يشرك بالله فقد ضل ضلالا بعيدا ﴾ النساء (١١٦) . واتە : خودا لەوە خۆش نابێ کە هاوبەشی بۆ بڕیار بدرێ ، جگە لەوە لە هەموو تاوانێکی تر خۆش دەبێت بۆ هەرکەسێ کە خۆی ویستی لەسەر بێ ، هەرکەسێ هاوبەشی بۆ خودا بڕیار بدات ئەوا گومڕا بووە ، و لەراستە رێگا دابڕاوە و هەروەها دەفەرموێ ﴿ ... وقال المسيح يا بني إسرائيل اعبدوا الله ربي وربكم إنه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة ومأواه النار وما للظالمين من أنصار﴾ المائدة (٧٢) . واتە عیسا علیه السلام بە (جولەکەکان)ی راگەیاند خودا بپەرستن . ئەو خودایەی پەروەردگاری من و ئێوەیە ، بەراستی هەرکەسێ هاوەڵ بۆ خودا بڕیار بدات ئەوا خودا بەهەشتی لێ قەدەغە دەکات و جێگای حەوانەوەی نێو ئاگر دەبێت . وە ئەوانەی زۆر دارو

ستـەمكارن . ئەوا كـەسـانێک نی یە سـەریان بخـات .
وەدەفەرموێ ﴿ **وقدمنا الى ما عـملوا من عمل فـجعلناه هباء منثوراً** ﴾ الفرقان (٢٣) واتە : لەو رۆژەی کـە خـودای گەورە حیـسـاب لەگەڵ بەندەکانی دەکـات . ئەوا کـردەوەی کافـرەکان وەرناگرێ و وەکو گەڵای هەڵوەریوی بابردووی لێ بەسەر دێت .

وەدەفـەرموێ ﴿ **... لئن أشـركت ليـحـبطن عـملك ولتكونن من الخاسـرين** ﴾ الزمر (٦٥) . واتە : ئەگـەر هاوبەش بۆ خودا بڕیار بدەی ، ئەوا کـردەوەکانت نامێنن و خەسارەت مەند دەبیت .

هەروەها دەفـەرموێ ﴿ **... ولو أشـركوا لحبط عنهم ما كانوا يعملون** ﴾ الانعـام (٨٨) . واتە : ئەگـەر هاتوو شـیرکـیان بۆ بڕیار بدا بوایە ئەوا کـردەوەکانیان بەتاڵ دە بووەوە.

شیرکی گەورە چوارجۆرە

١ - شیرکی هاوار بۆ بردن و پاڕانەوە :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **فإذا ركبوا في الفلك دعوا الله مخلصين له الدين فلما نجاهم إلى البر إذا هم يشركون** ﴾ **عنكبوت (٦٥) .**

واتە : کاتی سواری کەشتی دەبن (و مەترسی ڕوویان تێ دەکات) ئەوا بە دڵسۆزی لە خودا دەپاڕێنەوە . بەڵام کاتی خودا ڕزگاریان دەکا و دەیانخاتە سەر ووشکانی ئەوا شیرکی بۆ بڕیار دەدەن .

٢ - شیرکی نیەت و ویست و مەبەست :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **من كان يريد الحياة الدنيا وزينتها نوف إليهم أعمالهم فيها وهم فيها لا يبخسون * أولئك الذين ليس لهم في الأخرة إلا النار وحبط ما صنعوا فيها وباطل ما كانوا يعملون** ﴾ **هود (١٥،١٦) .**

واتە : ئەوەی ژیانی دونیا و خۆشی و جوانیەکەی بوێت

، ئەوا ئێمە لە دونیادا پاداشتی ئەوانە دەدەینەوە و (رزق و رۆزیان بۆ فراوان دەکەین) بەبێ ئەوەی هیچی لێ کەم بکەینەوە و بەپێ ی کردەوەکانیان . ئا ئەوانە لە رۆژی دوایی دا تەنها ئاگریان بۆ هەیە و کارەکانیان هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ و بەبێ هودە دەڕوات .

٣ - شیرکی گوێڕایەڵی کردن :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ آتخذ أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله والمسيح ابن مريم وما أمروا إلا ليعبدوا إلها واحدا لا إله إلا هو سبحانه عما يشركون ﴾ التوبة (٣١)

واتە زاناکانی خۆیان هەروەها عیسایان علیه السلام کرد بە خودا لە جیاتی پەروەردگاری مەزن .. کەچی ئەوانە فەرمانیان بەوە پێ درابوو خودای تاک و تەنیا بپەرستن ، هەرخۆی پەرستراوەو لە غەیری ئەو هیچ پەرستراوێکی تر نی یە ، پاک و بێگەردی و دووری بۆ خودا لەوەی کە شیرکی بۆ بڕیاردەدەن . تەفسیری ئەم ئایەتە هیچ دژواری یەکی تێدا نی یە کە باس لە گوێڕایەڵی کردنی زاناکان و

خوا پەرستەکان لە سەرپێچی کردنی فەرمانی خودا دەکات ، لەگەڵ پاڕانەوە لێیان ، هەروەکو پێغەمبەری خودا ﷺ روونی کردە بۆ هاوەڵی بەڕێز (عدی کوڕی حاتم) و لێ ی پرسی ئنجا ووتی : ئێمە ئەوانەمان نەدەپەرست پێغەمبەریش ﷺ پێ ی راگەیاند کەوا پەرستنی ئەوانە بریتی بووە لە گوێڕایەڵی کردنی قەشەو زاناکانیان لە کاری دزی و سەرپێچیی فەرمانەکانی خودا .

٤ - شیرکی خۆشویستن :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ومن الناس من يتخذ من دون الله أندادا يحبونهم كحب الله ... ﴾ البقرة (١٦٥) .

واتە : خەڵکانێک هەن هەندێ شت هەڵدەبژێرن لەغەیری خودا و خۆشیان دەوێن بەوێنەی خۆشویستنی خودا.

جۆری دووەم لە جۆرەکانی شیرک

شیرکی بچووک : بریتی یە لە (ریاء - رووپامیی) [1]

(١) ریاء : بریتی‌یە لە داواکردنی پایە و رێز لە نێو دڵی خەڵکی کاتێ کارە چاکەکانی بە خەڵکی نیشاندەدات .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ فمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملا صالحا ولا يشرك بعبادة ربه أحدا ﴾ الكهف (١١٠) .

واتە : ئەو کەسەی ئومێدی وایە بەخودای خۆی بگاتەوە لە رۆژی دوایی .. باکردەوەی باش بکات و شیرکی تێدا بڕیار نەدا و بە دڵسۆزی بۆ خودا ئەنجامی بدات بەبێ ریایی .

جۆری سێ یەم لە جۆرەکانی شیرک

شیرکی شاراوە :

پێغەمبەری خودا ﷺ لەبارەی ئەم جۆرەیان دەفەرموێت « الشرك في هذه الأمة أخفى من دبيب النملة السوداء على صفاة سوداء في ظلمة الليل »

واتە : شیرک بڕیاردان لەناوگەلی من شاراوەترە لە رۆیشتنی میروولەی رەش لەسەر بەردی رەش لەتاریکی شەودا .

کەفارەتەکەشی ئەم فەرموودە پیرۆزەیە کە پێغەمبەری

سەروەرمان ﷺ دەفەرموێ « اللهم إني أعوذ بك أن أشرك بك شيئا و أنا أعلم واستغفرك من الذنب الذي لا أعلم » .

واتە : ئەی خودایە من پەنا دەگرم لەوەی شیرکت بۆ بڕیار بدەم لە کاتێکا کەم بیزانم ، وەداوای لێخۆشبونت لێ دەکەم لەوەی کە نایزانم .

کوفر دوو جۆرە

یەکەم : کوفری گەورە : مرۆڤ لە ئیسلام دەباتە دەرەوە :

ئەمەشیان پێنج جۆری هەن :

١ - جۆری یەکەم : بێ باوەڕی بەدرۆخستنەوە .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ومن أظلم ممن أفترى على الله كذبا أو كذب بالحق لما جاءه أليس في جهنم مثوى للكافرين ﴾ العنكبوت (٦٨) .

واتە : کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتر بێ کە درۆ بە سەر خودا هەڵبەستێ و یا بڕوای بەراستی نەبێ و ئەوەی

خـودا نـاردوويەتـی بە درۆی بخـاتەوە ، ئايـا دۆزەخ جـێگەی حەوانەوەی بێ باوەڕان نی یە ؟

٢ - جۆری دووەم : بێ باوەڕی سەر پێچی کردن و پشت هەلکردن و لووت بەرزی نواندن لە کـاتێکدا ئايينی خـودا بەراستيش بزانێ .

خودای گەورە دەفـەرموێ ﴿ وإذا قلنا للمـلائكة أسجـدوا لآدم فسجـدوا إلا إبليس ابى واستكبر وكـان من الكافرين ﴾ البقرة (٣٤) .

واتە : ئێمە کاتێ بە فريشتەکانمان ووت : کرنووش بەرن بـۆ ئـادەم [١] ، ئەوانيـش هەمـوويان کـرنووشيـان برد تەنهـا ئيبليس نەبێ سەرپێچی کرد و خۆی بەگەورە زانی ، جا بەوە چووە رێزی کافران .

٣ - جۆری سێ یەم : بێ باوەڕی شک و گومان :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ودخل جنته وهو ظالم لنفـسه قال مـا أظن أن تبيـد هذه أبدا ＊ وما أظن السـاعة قائـمة ولئن

(١) واتە کرنووشی ڕێزلێنان .

رددت إلى ربي لأجدن خيرا منها منقلبا * قال له صاحبه وهو يحاوره أكفرت بالذي خلقك من تراب ثم من نطفة ثم سواك رجلا * لكنا هو الله ربي ولا أشرك بربي أحدا ﴾ الكهف (٣٥، ٣٦، ٣٧، ٣٨) .

واته : کاتێ لەگەڵ هاوڕێ بڕوادارەکەی چوو بۆ ناوباخ و بەهەشتەکەیەوە لەو کاتەدا ستەمکار بوو ، و زوڵمی لەخۆی کرد بەهۆی بێ باوەڕی ، ووتی : من لەو بڕوایەدا نیم هەرگیز ئەم باغ و باخچانە لەناو بچن ، وە لەو بڕوایەش دانیم ڕۆژی دوایی هەبێت ، وە من دڵنیام ئەگەر پاش مردن زیندوو بکرێمەوە و بگەڕێمەوە لای خودا ، بێ گومان ئەو کاتە بەهەشت و باغانی چاکترم دەست دەکەوێت ، دوایی هاوەڵە بڕوادارەکەی پێ ی گووت : تۆ بێ باوەڕ بوویت بەو خودایەی کە تۆی لە خۆڵ درووست کردووە . پاشان لەدڵۆپە ئاوێک ، ئنجا ڕێکی خستووی و تۆی کرد بە پیاوێکی تەواو . بەڵام من تەنها (الله) بە پەروەردگاری خۆم دادەنێم و هاوبەشی بۆ بڕیارنادەم .

٤ - جۆری چوارەم : بێ باوەڕی ڕوو وەرگێڕان :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ... **والذين كفروا عما أنذروا معرضون** ﴾ **الاحقاف (٣)**

واتە : ئەوانەی بێ بڕوان ، ڕوو وەردەگێڕن لەوەی کە پێ ی دەترسێنرێت واتە : ڕوو لە ئایین وەردەگێڕن .

٥ - جۆری پێنجەم : بێ باوەڕی دوو ڕووی :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **ذلك بأنهم ءامنوا ثـم كفـروا فطبع على قلوبهم فهم لايفقهون** ﴾ **المنافقون (٣)** .

واتە : ئەوانە لە پێشدا بڕوایان هێنا (پاشان کافر بوون و لەسـەری بەردەوام بوون -) بۆیە خـودای گـەورە مـۆری کوفری لەسەر دڵی دان . ئەوانە هەرگیز تێ ناگەن

دووەم : بێ باوەڕی بچووک :

ئەم جۆرەیان مرۆڤ لە میللەتی ئیسلام ناباتە دەرەوە و بریتی یە لە :

کوفری نیعمەت :

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ **وضرب الله مثلا قرية كانت**

آمنة مطمئنة يأتيها رزقها رغداً من كل مكان فكفرت بأنعم الله فاذاقها الله لباس الجوع والخوف بما كانوا يصنعون ﴾ النحل (١١٢).

واته : خودا نموونەیەک دێنێتەوە بە دێ یەک کە لە ئەمینی و دڵنیایی دا دەژیان و رزقیان بۆ دەهات لە هەموو شوێنێک ، بەڵام بێ باوەڕ بوون بە نیعمەتەکانی خودا ئنجا خودا جلی برسیەتی و ترسێتی بەبەردا کردن و پێ ی چەشتن بە هۆی ئەو کردەوانەی ئەنجامیان دەدا .

دوو روویی (النفاق) دوو جۆرە

یەکەم : دوو روویی بیرو باوەڕی : خاوەنەکەی لە هەرە ژێرەوەی ئاگری دۆزەخە هەروەکو خودا دەفەرموێ ﴿ إن المنافقين في الدرك الأسفل من النار ﴾ النساء (١٤٥) ، ئەمەش شەش جۆری هەن :

١ - باوەڕ نەبوون بە پێغەمبەر ﷺ و بەدرۆ خستنەوەی.

٢ - باوەڕ نەبوون و بەدرۆخستنەوەی بەشێک لەوەی

پێغەمبەر ﷺ پێ ی ڕەوانە کراوە .

٣ - ڕق بوونەوە لە پێغەمبەر ﷺ .

٤ - ڕق بوونەوە لە بەشێک لەوەی کە پێغەمبەری خودا ﷺ پێ ی ڕەوانە کراوە .

٥ - دڵخـــۆش بوون بە (لاوازی) نزم بوونەوەی ئایینی پێغەمبەر ﷺ .

٦ - دڵخۆش نەبوون بەسەر کەوتنی ئاییني پێغەمبەر ﷺ .

دووەم : دوو ڕوویی کرداری :

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرمووێ « آية المنافق ثلاث ، إذا حدث كذب ، وإذا وعد أخلف ، وإذا أوتمن خان » وفي رواية « وإذا خاصم فجرء وإذا عاهد غدر » متفق عليه .

واتە : نیشانەی دوو ڕوو سێ شتە (١) ئەگەر قسەی کردوو درۆ دەکات (٢) ئەگەر بەڵێن بدات بەجێ ناگەیەنێ (٣) ئەگەر ئەمانەتی لا دابنرێ خیانەتی تێدا دەکات . لە گێڕانەوەیەکی تر دا هاتووە (٤) ئەگەر کێشەیەکی هەبێ

هەمیشە بەناهەق رەفتار دەکات (٥) ئەگەر پەیمانێکی بەست ئەوا دەیشکێنێت و غەدری تێدا دەکات .

مانای (طاغووت) و سەرەکی ترین جۆرەکانی

یەکەم شتێ کە خودای گەورە لەسەر ئادەمیزادی فەرز کرد بریتی بوو لە بڕوانە بوون بە طاغووت و بڕوا هێنان بە خودا ، هەروەکو دەفەرموێ ﴿ ولقد بعثنا في كل رسولا أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت .... ﴾ النحل (٣٦) .

واتە : ئێمە بۆ هەر گەلێک نێردراوێکمان ناردووە بۆ ئەوەی پێ یان رابگەیەنێ کە خودا بپەرستن و خۆیان لە طاغووت بەدوور بگرن .

جا چۆنیەتی باوەڕ نەبوون بە طاغووت ،اتە : بڕوات وابێ پەرستنی هەر شتێک جگە لە خودا بەتاڵ و پووچەڵە و وازی لێ بێنێت ، و لێ ی دوور کەوێتەوە رقت لێ ی بێتەوە هەروەها ئەوانەی کە شوێنیان کەوتوون و پەرستنیان بۆ ئەنجام دەدەن بە کافریان دا بنێیت و دژایەتیان بکەیت .

پێغەمبەر ﷺ پێ ی ڕەوانە کراوە

٣ - ڕق بوونەوە لە پێغەمبەر ﷺ

٤ - ڕق بوونەوە لە بەشێک لەوەی کە پێغەمبەری خودا ﷺ پێ ی ڕەوانە کراوە

٥ - دڵخـــۆش بوون بە (لاوازی) نزم بوونەوەی ئایینی پێغەمبەر ﷺ

٦ - دڵخۆش نەبوون بەسەر کەوتنی ئایینی پێغەمبەر ﷺ .

دووەم : دوو ڕوویی کرداری

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێ « آية المنافق ثلاث ، إذا حدث كذب ، وإذا وعد أخلف ، وإذا أوتمن خان » وفي رواية « وإذا خاصم فجر ، وإذا عاهد غدر » متفق عليه

واتە نیشانەی دوو ڕوو سێ شتە (١) ئەگەر قسەی کردوو درۆ دەکات (٢) ئەگەر بەڵێن بدات بەجێ ناگەیەنێ (٣) ئەگەر ئەمانەتی لا دابنرێ خیانەتی تێدا دەکات لە گێڕانەوەیەکی تر دا هاتووە (٤) ئەگەر کێشەیەکی هەبێ

هەمیشە بەناهەق رەفتار دەکات (٥) ئەگەر پەیمانێکی بەست ئەوا دەیشکێنێت و غەدری تێدا دەکات .

مانای (طاغووت) و سەرەکی ترین جۆرەکانی

یەکەم شتێ کە خودای گەورە لەسەر ئادەمیزادی فەرز کرد بریتی بوو لە بڕوانە بوون بە طاغووت و بڕوا هێنان بە خودا ، هەروەکو دەفەرموێ ﴿ ولقد بعثنا في كل رسولا أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت .... ﴾ النحل (٣٦) .

واتە : ئێمە بۆ هەر گەلێک نێردراوێکمان ناردووە بۆ ئەوەی پێ یان رابگەیەنێ کە خودا بپەرستن و خۆیان لە طاغووت بەدوور بگرن .

جا چۆنیەتی باوەڕ نەبوون بە طاغووت ،اتە : بڕوات وابێ پەرستنی هەر شتێک جگە لە خودا بەتاڵ و پووچەڵە و وازی لێ بێنێت ، و لێ ی دوور کەوێتەوە رقت لێ ی بێتەوە هەروەها ئەوانەی کە شوێنیان کەوتوون و پەرستنیان بۆ ئەنجام دەدەن بە کافریان دا بنێیت و دژایەتیان بکەیت .

وه چۆنیەتی باوەڕ بوون بەخودا ئەوە یەکە بڕوات وابێ تەنها خودا پەرستراوی بەهەقەو پێویستە تەنها ئەو بپەرسترێ ، نابێ جگە لەو پەرستراوی تر بڕیار بدرێت . و گشت جۆرەکانی پەرستنی بۆیە دڵسۆزی بۆ ئەنجام بدەیت و ئەهلی ئیمانت خۆشبویت و دۆستایەتیان لەگەڵدا بکەیت ، هەروەها دژایەتی ئەهلی شیرک بکەیت و رقت لێ یان ببێتەوە .

ئا ئەوە میللەتی (ئیبراهیم) دکە هەر کەسێ خۆی بە شوێن کەوتووی ئەزانێ ئەوا گەمژەو ئەزانە .. بەڵێ هەر ئەم سەرداریتی یە یە کە خودای گەورە هەواڵی پێداوین و داوای لێ کردووین تا شوێن پێ یان هەڵگرین . هەرودکو ددفەرموێت ﴿ **قد كانت لكم أسوة في ابراهيم . والذين معه إذ قالوا لقومهم إنا برءاوا منكم ومما تعبدون من دون الله كفرنا بكم وبدا بيننا وبينكم العداوة والبغضاء ابداً حتى تؤمنوا بالله وحده** ﴾

واتە : لە راستیدا پێشەنگی و سەرمەشقی یەکی باش

هەیە بۆ ئێوە لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵی دا بوون کاتێ بەگەلەکەی خۆیان گووت : ئێمە بەرین لە ئێوە و لەوەش کە دەیپەرستن لەغەیری خودا . بێ باوەڕین بە ئێوە و بەوەی کە دەیپەرستن . دژایەتی رق لێ بوونەوە لە نێوان ئێمە و ئێوە دەستی پێ کرد ، ئەمەش کۆتایی نایێت تا ئێوە بڕوا بەخودای تاک و تەنها نەهێنن .

پێناسەی (طاغووت) : ناوێکی گشتی یە بۆ هەر شتێ کە بپەرسترێ لە غەیری خودا ، هەروەها ئەوەی لە نێو خەڵکی دەپەرسترێ رازی بێ بەئنجامدانی پەرستن بۆی ، جا ئەم پەرستنە لەسەر شێوەی بەندایەتی بۆ کردن بێ یا شوێن کەوتن و گوێڕایەڵی کردن بێ لە و فەرمانانەی کە پێچەوانەی فەرمانەکانی خودا و پێغەمبەرن ﷺ .

طاغووتەکان زۆرن بەڵام سەرەکی

ترینیان پێنجن:

یەکەم : شەیتان کە خەڵکی بانگ دەکات بۆ غەیری خودا پەرستن .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ألم اعهد إليكم يا بني ءادم أن لا تعبدوا الشيطان إنه لكم عدو مبين ﴾ يس (٦٠) . واتە ئەی نەوەی ئادەمی ئەی پەیمانی ئەودم لێ وەرنەگرتن کە شەیتان مەپەرستن . چونکە دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ ئێوە .

دووەم : ئەو کاربەدەستە (حاکم)ە ستەمکاردی حوکمەکانی خودا دەگۆڕێ .

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ألم تر الى الذين يزعمون أنهم ءامنوا بما أنزل إليك وما أنزل من قبلك يريدون أن يتحاكموا إلى الطاغوت وقد أمروا أن يكفروا به ويريد الشيطان أن يضلهم ضلالا بعيدا ﴾ النساء (٦٠) .

واتە : ئایا ئەوانە نابینن کە خۆیان بە بڕوادار دەزانن بەوەی بۆ تۆو بەوەی لە پێش تۆ هاتۆتە خوارە . کەچی دەیانەوێت بۆ حوکم کردن بچن بۆ لای طاغووت ، لە کاتێکدا فەرمانیان پێ دراوە کە بڕوایان پێ نەبێ . (بێ گومان) شەیتان دەیەوێ گومڕایان بکات و لە ڕێگەی ڕاست دووریان بخاتەوە بە جۆرێک کە گەڕانەوە یان زۆر دوور بێ.

سێیەم : ئەو کەسەی حوکم دەکات بەغەیری ئەوەی خودا ناردوویەتی

خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ ...ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون ﴾ المائدة (٤٤) .

واتە هەرکەسێ حوکم نەکات بەوەی کە خودا ناردوویەتی یە خوارەوە ، ئا ئەوانە کافرن .

چوارەم : ئەوکەسەی بانگەشەی ئەوە دەکات کە گوایە زانیاری نهێنی (علم الغيب) دەزانێ خودای گەورە دەفەرموێ ﴿ عالم الغيب فلا يظهر على غيبه أحدا * إلا من ارتضى من رسول فإنه يسلك من بين يديه ومن خلفه رصدا ﴾ الجن (٢٦، ٢٧) .

واتە : خودا زانایە بەهەموو شتە نهێنی یەکان ، کەسێک نی یە کە خودا زانیاری یە نهێنی یەکانی بۆ ئاشکرا بکات ، تەنها نێردراوێکی خۆی نەبێ کە خۆی پێ ی رازی بێ (جا فریشتە بێ یا ئادەمیزاد) ، بەڵام بەشێوەکی وا ئەوانەی لەگەڵ دەنێرێ کە لەپێشیەوە و لە دواوەن بۆ ئەوەی لە یادی نەچێتەوەو لێ ی تێکەڵ نەبێ و

بپارێزرێ .

وه دەفەرموێ ﴿ و عنده مفاتح الغيب لا يعلمها إلا هو ويعلم ما في البر والبحر وما تسقط من ورقة إلا يعلمها ولا حبة في ظلمات الأرض ولا رطب ولا يابس إلا في كتاب مبين﴾ الانعام (٥٩) . واته : کلیلی نهێنی یەکان لای خودایه ، کەس نایزانێ تەنها خۆی نەبێ . وەدەزانێ چی هەیه لەناو ووشکانی و دەریا داو هەرگەلایەک بوەرێت (یا هەر شتێک بکەوێت) ئەو پێ ی ئاگاداره و دەیزانێ ، وەدەزانێ هەر دەنکێک هەرچەنده بچووک بێ لەژێر زەوی دابێ وەهەر شتێکی تەڕ یا ووشک هەمووی لەلایەن خودا نووسراوه .

پێنجەم : ئەو کەسەی دەپەرسترێ و رازی یه به ئەنجامدانی پەرستن بۆی .

هەروەکو خودا دەفەرموێ ﴿ ومن يقل منهم إني إله من دونه فذلك نجزيه جهنم كذلك نجزي الظالمين ﴾ الأنبياء (٢٩) . واته هەرکەسێ بلێ من پەرستراوێکم بێجگه له خودا ، ئەوا پاداشتی دەدەینەوه به دۆزەخ ، هەر بەم

شـێـوەیەش پاداشـتی سـتـەمکاران دەدەینەوە . (واتە : ئەوانەی خۆیان بە پەرستراو زانیوە) .

- ئادەمیزاد نابێتە بڕوادار بەخودا ، مەگەر لە کاتێکدا کە بـڕوای نەبێ بە طاغووت . خوای گەورە دەفەرمـوێ ﴿ ... فمن یکفر بالطاغوت ویؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى لا انفصام لها والله سمیع علیم ﴾ البقرة (٢٥٦) .

واتە : هەرکەسێ کافر بێ (بێ بڕوا بێ) بە طاغووت و بڕوای بەخـودا هەبێ . ئەوا دەسـتی گـرتووە بەدەسـتـە بەندێکی توند . کە هەرگیز ناپچڕێ و لێ ی جیا نابێتەوە. خـودای گـەورەش بیـسـەرە بە هەر چی بوترێ و زانایاە بە هەموو کردەوەی بەندەکانی .

ئەم ئایاتە ئەوە دەردەخات ، کە دەبێت هەموو جۆرەکانی پەرستن تەنها بۆ خودای تاک و بێ هاوتا ئەنجام بدرێ و بە هیچ شـێـوەیەک هیچ جـۆرێکیـان بۆ غـەیری خـودا ئەنجـام نەدرێ.

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات ..